

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Orator Christianvs Caroli Regii E Societate Iesv

Reggio, Carlo

Romæ, 1612

Figurarum vsus, & exempla Troporum sacra. cap. 13.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68672)

ros, militaribus magistratus induas, non solum decorum sed etiam usus perit: Ita cum eloquendi genus pro multiplici rerum varietate varium ac multiplex sit, nisi fuerit accommodatum, & aptum, non modo res non illustrabit, sed potius obscurabit, ac destruet.

Figurarum usus, & exempla sacra Troporum.
Cap. XIII.

Figura multum valent.

Lib. 9. c. 3. in initio.

Tria circa usum figurarum.

Lib. 9. c. 3. in fine.

Figura in oratione, si loco apponuntur, sunt instar colorum in pictura. Nam quemadmodum hæc ubi delineata est, & solum adumbrata, longè abest à perfectione, tum autem perficitur, ubi singulæ partes excitantur, & distinguuntur coloribus suis. Ita iacet oratio simplex, ac plana, quam non conformant, illuminant, excitant figuræ. Eam ob rem, eas dicendi magistris, colores, lumina, flores, insignia orationis appellant. Et Fab. docet nò esse inter minima Oratoris vitia, si figuris careat, perinde ac si humanum corpus, honesta forma, & habitudine, seu proportionem destitueretur. Valent autem non solum ad delectationem, & attentionem, ac doctrinam, sed etiam vehementer ad motum. Nam rectus quidam dicendi modus, & valde vsitatus, sæpè non excitat attentionem, non afficit animum: at oratio quæ per tropos à propria significatione ad aliam cum virtute ac splendore sermonem commutat, & à communi, ac primum se offerente dicendi ratione remota, in aliam nouam atque artificiosam dictionis formam sese conformat, erigit aures commouet mentes; Prudenter circa figurarum usum tria docet Quintilianus. Primum est, vt figuræ subsit digna res, ac Sententia. Sunt, inquit, qui neglecto rerum pondere, & viribus sententiarum, si vel inania verba in hos modos deprauarint, summos se iudicent artifices, ideoque non desinunt eas necere, quas sine sententia sectari tam est ridiculum, quam quarere habitum gestumque sine corpore. Secundum, vt figuræ non solum opportunè, sed etiam moderatè adhibeantur, alioqui non modo non ornant, sed ineptias Oratoris indicant; nam & vultus mutatio, inquit, oculorumque coniectus multum in oratione valent, sed si quis ducere os exquisitis modis, ac frontis, ac luminum inconstantia trepidare non desinat, rideatur, sic ait si crebrò his generibus utemur, puerili videbimur eloquutione delectari: quod verè dictum non rara ostendunt exempla eorum, qui totam benè dicendi rationem, & artem in cuiusdam verbi cre-

fra repetitione rati consistere, nullum finem repetendi faciunt
 infulse plane, ac pueriliter, & ineptissime. Tertium, vt habeatur
 ratio rei, quæ tractatur; Nam vbi atrox causa est, quorsum
 similiter cadentia? cum in his rebus, cura verborum deroget
 affectibus fidem, & vbiemque ars ostendatur, veritas abesse
 videatur. His positis cum harum figurarum frequentissimus sit
 vsus in sacris literis, & apud Christianæ Religionis Sactos Pa-
 tres, valeantque multam ad omne Christiani etiam Oratoris
 munus, allatis nostrorum exemplis placuit illustrare hanc par-
 tem minimè contemnendam, imò vero necessariam.

Præter exempla autem, pauca erunt adijcienda, quia hæc ijs
 scribuntur, qui vel ab adolescentia, quæ de figuris dici possent,
 ex Rethorum officinis hausserunt, vel nullo negotio possunt per
 sese cognoscere. Ac primo loco constat diuinos libros abundan-
 te varijs tropis: quorû aliqui assumi solent significationis gra-
 tia, alij magis ad decorem & ornatum.

Inter præcipuos tropos est verborum translatorum vsus, græ-
 cæ metaphora; quæ non est aliud, ait, August. nisi de re propria,
 ad rem non propriam, alicuius verbi vsurpata translatio. Dur-
 citur autem tum ab animatis ad inanimata, tum ab his ad anima-
 ta. Porrò illæ metaphoræ illustriores videntur, quæ ad res sen-
 sus expertes traducuntur, significando in ijs aliquem motum,
 atque operationem viuentium, præsertim sumptæ ab homini-
 bus; vt, obstapescite cæli; Omnis creatura ingemiscit, & partu-
 rit, flumina plaudent manu. Quid est tibi mare quod fugisti?
 S. Augustinus. Cernitisne quò tendat, quo manus porrigat hæc
 disputatio? Sed & aliundè sumptæ magnam venustatem, atque
 vim habent: & passim in scripturis occurrunt. Quare fremue-
 runt gentes? Tunc exultabunt omnia ligna sylvarum. Si sum-
 plero pennas meas diluculo. Torrente voluptatis tuæ porabis
 eos. Sub vmbra alarum tuarum protege nos. Apposita est ge-
 mina illa Leonis Papæ, cum ad Petrum conuersus ait; Ad hanc
 ergo Urbem, tu Beatissime Apostole Petre, venire non metuis;
 & syluam istam frementium bestiarum, & turbulentissima pro-
 funditatis Oceanum constantior, quam cum supra mare gra-
 dereris ingrederis. Aristoteles laudat metaphoras quod mul-
 tum habeant perspicuitatis, iucunditatis, & dignitatis. maxi-
 mè eas commendat, quas vocat secundum energiam, idest qui-
 bus res inanimas induimus tanquam animatas. Rationem
 quare translatio multum auditores delectet, affert Cicero quia
 in oratione apparet ingenij specimen quoddam, dum quæ ante
 pedes

Translatio.

Lib. 2. con-
 tra mendā-
 cium c. 19.

Hier. 2.

Rom. 8.

Psal. 97.

Psal. 113.

De natura

& gratia

c. 20.

Exempla trās-
 lationum.

Psal. 2.

Psal. 95.

Psal. 138.

Psal. 35.

Psal. 16.

Serm. 1. de

Apost. Pē-

tro et Pau-

lo.

3. Rhet.

c. 2.

Quare trās-
 latio multū
 delectat.

3. de Orat. pedes sunt transilit, & alia longè repetita sumit, ipse verò auditor in verbis translatis alio ducitur cogitatione, neque tamè aberrat, quæ maxima est delectatio, vel quia omnis translatio ad sensum ipsum admouetur; Ex Aristotele autem ratio est, quia non solum qui audit ex verbis translatis plura intelligit, sed etiam discit per quamdam ratiocinationem conferens rem de qua est sermo, cum ea, ex qua sumitur translatio, & animaduertens proportionem, & concludens quodammodo hanc esse illam: Nihil autem est, Aristotelis sententia quod ita delectet, sicut est facilè discere. Propterea ille præcipit, vt metaphora neque ex obuijs sint, neque ex nimium reconditis, quia per illas vt nimium faciles, nihil videmur addiscere; per has vt obscuras, vel nihil discimus, vel cum labore. Laudat autem eas maximè in quibus proportio cernitur; Nam cum omnes in aliqua proportione sitæ sint, in quibusdam tamen ea planius elucet, cum vicissim liceat permutare: vt cum dicimus stellas flores cæli, flores terra, stellas, & vt ille ait: Scutū Bacchi est phiala, Martis phiala est scutum. Et alibi: seruus est instrumentum

Metaphoræ
illustriores se-
cundum Ari-
stotelem.

Phys. 4.

animatum, instrumentum est Seruus inanimatus. Quo genere ita delectatur Aristoteles, vt ne in Acroamaticis quidem absint. Nam locum dicit esse vas immobile, vas autem mobilem locum. Debet igitur id vnde ducitur metaphora habere similitudinem, ac proportionem cum re ad quam accommodatur. Quod si interdum durior aut audacior sit, solet molliori, appositis particulis, quodammodo, vt ita dicam, & similibus. Videndum est autem ne ex humilibus rebus petantur, aut sordidis, aut quæ menti sædas species obiectent. Exemplum translationis sit ex Cypr. Dominus, inquit, prudentes nos esse iussit ne aduersarius vigilans, & semper insidians vbi in pedus obrepserit, de scintillis conflet incendia, de paruis maxima exaggeret, & dum remissis, flatu molliore, blanditur, procellis excitatis ruinas fidei, & salutis, ac vitæ naufragia molliatur.

Lib. de ze-
lo, & liuo-
re initio.

Allegoria.

Translationi adiungitur sermo per allegoriam, cum aliud verbis dicitur aliud significatur; Nec multum differt Allegoria à metaphora, nisi quod hæc miscet translata cum proprijs, illa vtitur translatis per totam orationem. Sed Allegoria, sicut & metaphora, de vicino sumitur: quod si longius obscuriusque sumatur, tunc allegoria degenerat in Aenigma. Hic autem dicendi modus per allegorias est vtitatissimus in sacris literis. Ioan. 4. Leuate oculos & videte, quia regiones albæ sunt ad messem, Abraham

Ioan. 4.

Abraham duos filios habuit, vnum de Ancilla, alterum de libera, quæ sunt per allegoriam dicta. Cuius ventilabrum in manu sua est, & purgabit aream suam. In chamo & freno maxillæ eorum constringe. Vineæ facta est dilectio meo in cornu filio olei. Item, egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Sint lumbi vestri præcincti. Basil. Oportet mentem velut gubernatorem affectibus præfidere, & carnem velut nauigium inscendere, & cogitationes velut clauos crudite circumuerrere, & vndas generosè conculcare. Ambr. attollat licet emissus latebris coluber perfidiæ caput, & serpentis euomat venena pectoribus. Illustris quoque est illa, quam S. Basil. fusè persequitur, vbi mortem S. Ioannis Baptistæ vocat tragediam; Hanc, inquit, tragædiâ decollationis, Diabolus excitaui, Herodes confecit, Herodias saltauit, Baptistæ descendit in certamen, Euangelista narrauit, nimirum vbi diabolus victoriam desperauit in Ioannem, vertit arma, & Herodianis affectibus pro armis vsus viam aperit ad Baptistæ mortem. Eandem cædem Ioannis Baptistæ tanquam ludum gladiatorii, aut bestiarum describit B. Petrus Chrysologus. In areâ ait vertitur domus; Mensa migrat in caueam: sicut de pransoribus, spectatores: funere mutatur conuiuium: fit cibus cædes, & vinum transit in sanguinè; Finis apponitur natali, in ortu exhibetur occasus: conuiuium in homicidium commutatur: Organa tragediæ personant secularem, intrat bestia in puellam, quærit amputare, non saltare: discurret fera, non femina: spargit iubas per ceruicem, non capillos: membra dilatat anfractibus: sæuitiæ crescit augmentis: fit grandis crudelitate, non corpore: & singularis fera vsque dum capiat prædâ: fremit ore, dentibus frenat: Ferrum non suscipit, sed producit. Allegoriæ affinis est Ironia, quia illa aliud vult significari, aliud dicit, hæc autè contrarium vult intelligi, sæpe ad irrisionè accommodata, vt clamate voce maiore, forsitan autè longius abest, aut dormit, vt excitetur. Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est. Est etiâ huic similis Antiphrasis. Benedic Deo, & morere. His etiâ similis est Parabolæ, Paræmia, Aenigma. Parabolæ satis ex Euangelij notæ sunt. Homo quidâ fecit cœnam magnâ, & misit seruos suos. Simile est regnû cœlorû decem virginibus. Sagenæ missæ in mare. Thesauro abscondito. Negociatori quærenti bonas margaritas. Paræmiæ sunt illæ. Canis reuertès ad vomitû. Nunquid & Saul inter Prophetas. Luc. vtique dicetis mihi: Medice cura te ipsû. Super arenâ ædificare. Enigma est. De comedente exiuit cibus, & de

Gal. 4.

Luc. 3.

Psal. 31.

Isa. 5.

Isa. 11.

Luc. 12.

Basil.

In 2. cap.

Luca.

Orat. 15.

Serm. 127.

Ironia.

3. Reg. 18.

Gen. 3.

Iob 2.

Luc. 14.

Matt. 25.

Matt. 13.

1. Pet. 2.

1. Reg. 10.

Luc. 4.

Matth. 7.

Enigma.

- Iudic. 14.* & de forti egressa est dulcedo; Sanguisuga duæ sunt filia, quæ dicunt affer, affer, Antequam obtenebrescat Sol, & lumen, & Luna, & reuertantur nubes post pluuiam, quando commouebuntur custodes domus, florebit amygdalus, impinguabitur locusta, dissipabitur capparitis, & totus ille textus, vbi de fenestris loquitur. Sunt etiam tropi Metonymia, & Synedochæ.
- Prou. 30.* Exemplum primi est. Auribus percipe terra: vbi id quod continet ponitur pro ipsis hominibus, qui sunt in terra. Exemplum secundi est. Verbum caro factum est: vbi caro, quæ est pars, ponitur pro toto. Conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas in falces: vbi id, quod sequitur significat id, quod præcedit: scilicet erit pax, quando instrumenta bellica in instrumenta pacis vertuntur. Peccator videbit & irascetur; vbi vnus ponitur pro omnibus. Rursus ad tropos pertinent. Antonomasia, Epithetum, Periphrasis. Exemplum primi; Cum videritis abominationem, id est Antichristum. Rex virtutum dilecti, id est filij. Sic pro Paulo ponitur Apostolus, pro Christo Redemptor, pro Moysse legislator. Exemplum secundi. Misericors, & miserator Dominus, longanimis & multum misericors. Et, quam bonus Israel Deus his, qui recto sunt corde? Exemplum tertij. Pro Iob. dicam: vir simplex ac rectus, timens Deum & recedens à malo. Bas. vocat auarum fraudatorem, raptorem bonorum Dei, & pauperum. Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, id est corpus. est enim circumloquutio quædam. Hactenus de Tropis.
- Metonymia.*
Synedochæ.
- Isai. 1.*
- Ioan. 2.*
- Isa. 2.*
- Psal. 111.*
Antonomasia
Epithetum.
Periphrasis.
- Matth. 24*
- Psal. 67.*
- Psal. 102.*
- Psal. 72.*
- Ser. 2. in Diuites Auaros
2. Cor. 5.

Figuræ verborum, & exempla sacra. Cap. XIV.

Iam figurarum quoque præcipuarum afferam exempla, & à figuris verborum exordiamur. valde frequens est Repetitio, & multipliciter fit, prout varijs locis ponitur vox, quæ iteratur. Aliquando enim reperitur in initio, vt Paulus: Periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in solitudine, periculis in falsis fratribus. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione; seminatur in ignobilitate, surget in gloria; seminatur in infirmitate surget in virtute, seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Vox Domini super aquas. Vox Domini confringentis cedros. Vox Domini concutientis desertum. Illa est perelegans, qua Ecclesia vititur ex Greg. in vigilia Paschæ. Hæc nox est, qua peccatorum tenebras purgauit. Hæc nox est in qua destructis vinculis mortis, Christus ab

Infe-